

MISSATGE DEL SANT PARE FRANCESC PER A QUARESMA 2024

A través del desert Déu ens guia a la llibertat

Estimats germans i germanes:

Quan el nostre Déu es revela, comunica la llibertat: «Jo sóc el Senyor, el teu Déu, que t'he fet sortir del país d'Egipte, la terra on eres esclau.» (Ex 20,2). Així s'obre el Decàleg donat a Moisès a la muntanya Sinaí. El poble sap bé de quin èxode parla Déu; l'experiència de l'esclavatge encara està impresa a la seva carn. Rep les deu paraules de l'aliança al desert com a camí cap a la llibertat. Nosaltres les anomenem “manaments”, subratllant la força de l'amor amb què Déu educa el seu poble. La crida a la llibertat és, en efecte, una crida vigorosa. No s'esgota en un esdeveniment únic perquè madura durant el camí. De la mateixa manera que Israel al desert porta encara Egipte dins de si —en efecte, sovint troba a faltar el passat i murmura contra el cel i contra Moisès—, també avui el poble de Déu porta dins seu lligams opressors que deu decidir-se a abandonar. Ens adonem quan ens falta esperança i vaguem per la vida com en un erm desolat, sense una terra promesa cap a la qual encaminar-nos junts. La Quaresma és el temps de gràcia en què el desert torna a ser —com anuncia el profeta Osees— el lloc del primer amor (cf. Os 2,16-17). Déu educa el seu poble perquè abandoni les seves esclavitats i experimenti el pas de la mort a la vida. Com un espòs ens atrau novament cap a si i xiuxiueja paraules d'amor als nostres cors.

L'èxode de l'esclavitud a la llibertat no és un camí abstracte. Perquè la nostra Quaresma sigui també concreta, el primer pas és voler veure la realitat. Quan el Senyor va atreure Moisès amb l'esbarzer ardent i li va parlar, es va revelar immediatament com un Déu que veu i sobretot escolta: «He vist l'opressió del meu poble a Egipte i he sentit com clama per culpa dels seus explotadors. Conec els seus sofriments; per això he baixat a alliberar-lo del poder dels egipcis i fer-lo pujar des d'Egipte cap a un país bo i espaiós, un país que regalima llet i mel» (Ex 3,7-8). També avui arriba al cel el crit de tants germans i germanes oprimits. Preguntem-nos: ens arriba també a nosaltres? Ens sacseja? Ens commou? Molts factors ens allunyen els uns dels altres, negant la fraternitat que ens uneix des de l'origen.

En el meu viatge a Lampedusa, davant la globalització de la indiferència vaig plantejar dues preguntes, que són cada cop més actuals: «On ets?» (Gn 3,9) i «On és el teu germà?» (Gn 4,9). El camí quaresmal serà concret si, en escoltar-les de nou, confessem que seguim sota el domini del Faraó. És un domini que ens deixa exhausts i ens torna insensibles. És un model de creixement que ens divideix i ens roba el futur; que ha contaminat la terra, l'aire i l'aigua, però també les ànimes. Perquè, si bé amb el baptisme ja ha començat el nostre alliberament, queda en nosaltres una inexplicable enyorança per l'esclavatge. És com una atracció cap a la seguretat del que hem vist, en detriment de la llibertat.

Voldria assenyalar un detall de no poca importància en el relat de l'Èxode: és Déu qui veu, qui es commou i qui allibera, no és Israel qui ho demana. El Faraó, en efecte, destrueix fins i tot els somnis, roba el cel, fa que sembli immodificable un món on es trepitja la dignitat i es neguen els vincles autèntics. És a dir, aconsegueix mantenir-ho tot subjecte a ell. Preguntem-nos: desitjo un món nou? Estic disposat a trencar els compromisos amb el vell? El testimoni de molts germans bisbes i d'un gran nombre dels que treballen per la pau i la justícia em convenç, cada vegada més, que és un dèficit d'esperança el que és necessari denunciar. És un impediment per somiar, un crit mut que arriba fins al cel i commou el cor de Déu. S'assembla a aquesta enyorança per l'esclavitud que paralitza Israel al desert, impeding-li avançar. L'èxode es pot interrompre. Altrament, no s'explicaria que una humanitat que ha assolit el llindar de la fraternitat universal i nivells de desenvolupament científic, tècnic, cultural i jurídic, capaços de garantir la dignitat de tothom, camini en la foscor de les desigualtats i els conflictes.

Déu no es cansa de nosaltres. Acollim la Quaresma com el temps fort en què la seva Paraula s'adreça novament a nosaltres: «Jo sóc el Senyor, el teu Déu, que t'he fet sortir del país d'Egipte, la terra on eres esclau.» (Ex 20,2). És temps de conversió, temps de llibertat. Jesús mateix, com recordem cada any el primer diumenge de Quaresma, va ser conduït per l'Esperit al desert per ser provat en la seva llibertat. Durant quaranta dies estarà davant nostre i amb nosaltres: és el Fill encarnat. A diferència del Faraó, Déu no vol súbdits, sinó fills. El desert és l'espai on la nostra llibertat pot madurar en una decisió personal de no tornar a caure a l'esclavatge. En la Quaresma, trobem nous criteris de judici i una comunitat amb la qual emprendre un camí que mai abans no havíem recorregut.

Això implica una lluita, que el llibre de l'Èxode i les temptacions de Jesús al desert ens narren clarament. A la veu de Déu, que diu: «Tu ets el meu Fill, el meu estimat» (Mc 1,11) i «No tinguis cap altre déu fora de mi.» (Ex 20,3), s'oposen de fet les mentides de l'enemic. Més temibles que el Faraó són els ídols; podríem considerar-los com la seva veu en nosaltres. Sentir-se omnipotents, reconeguts per tots, prendre avantatge sobre els altres: tot ésser humà sent al seu interior la seducció d'aquesta mentida. És un camí fressat. Per això, ens podem quedar atrapats als diners, a certs projectes, idees, objectius, a la nostra posició, a una tradició i fins i tot a algunes persones. Aquestes coses en lloc d'impulsar-nos, ens paralyzaran. En lloc d'unir-nos, ens enfrontaran. Hi ha, però, una nova humanitat, la dels petits i humils que no han sucumbit a l'encant de la mentida. Mentre que els ídols tornen muts, cecs, sords, immòbils a qui els serveixen (cf. Sal 115,8), els pobres d'esperit estan immediatament oberts i ben disposats; són una força silenciosa del bé que sana i sosté el món.

És temps d'actuar, i per Quaresma actuar també és aturar-se. Aturar-se en oració, per acollir la Paraula de Déu, i aturar-se com el samarità, davant del germà ferit. L'amor a Déu i al proïsme és un únic amor. No tenir altres déus és aturar-se davant la presència de Déu, en la carn del proïsme. Per això la pregària, l'almoïna i el dejuni no són tres exercicis independents, sinó un únic moviment d'obertura, de buidament: fora els ídols que ens aclaparen, fora els aferraments que ens empresonen. Aleshores el cor atrofiat i aïllat es despertarà. Per tant, desaccelerar i aturar-se. La dimensió contemplativa de la vida, que la Quaresma ens farà redescobrir, mobilitzarà noves energies. Davant de la presència de Déu ens convertim en germanes i germans, percebem els altres amb nova intensitat; en lloc d'amenaçes i enemics hi trobem companyes i companys de viatge. Aquest és el somni de Déu, la terra promesa cap a la qual marxem quan sortim de l'esclavitud.

La forma sinodal de l'Església, que en aquests darrers anys estem redescobrint i cultivant, suggereix que la Quaresma sigui també un temps de decisions comunitàries, de petites i grans decisions a contracorrent, capaces de canviar la quotidianitat de les persones i la vida d'un barri: els hàbits de compra, la cura de la creació, la inclusió dels invisibles o els menyspreats. Convido a totes les comunitats cristianes a fer això: a oferir als seus fidels moments per reflexionar sobre els estils de vida; a donar-se temps per verificar-ne la presència al barri i la seva contribució per millorar-lo. Ai de nosaltres si la penitència cristiana fos com la que entristia Jesús. També a nosaltres Ell ens diu: «no feu un posat trist com els hipòcrites, que es desfiguren la cara perquè tothom vegi que dejunen.» (Mt 6,16). Més aviat, que es vegi l'alegria a les cares, que se senti la fragància de la llibertat, que s'alliberi aquest amor que fa noves totes les coses, començant per les més petites i properes. Això pot passar a cada comunitat cristiana.

En la mesura que aquesta Quaresma sigui de conversió, llavors, la humanitat extraviada sentirà un estremiment de creativitat; la resplendor d'una nova esperança. Voldria dir-vos, com als joves que vaig trobar a Lisboa l'estiu passat: «Busqueu i arrisqueu, busqueu i arrisqueu. En aquest moment històric els desafiaments són enormes, els planys dolorosos —estem vivint una tercera guerra mundial a trossets—, però abracem el risc de pensar que no estem en una agonia, sinó en un part; no al final, sinó al començament d'un gran espectacle. I cal coratge per pensar això.» (Discurs als universitaris, 3 agost 2023). És la valentia de la conversió, de sortir de l'esclavatge. La fe i la caritat porten de la mà aquesta petita esperança. L'ensenya a caminar i, alhora, és ella qui les arrossega cap endavant. [1]

Us beneixo a tots i al vostre camí quaresmal.

Roma, Sant Joan del Laterà, 3 de desembre de 2023, I Diumenge d'Advent.

Descarga el documento en castellano en:

Pots trobar el document en català a:

[1] Cf. Ch. Péguy, El pórtico del misterio de la segunda virtud, Madrid 1991, 21-23.